Poctivý český muzikant

■ Augustin Schránil - hudebník, který proslavil Lounsko

Rok, který právě končí, byl kulatým rokem Augustina Schránila. Rovných 125 let uplynulo od jeho narození a padesát let od smrti. Tak významný člověk za připomenutí určitě stojí. Jeho život zmapoval Antonín Oktábec z Lenešic a následující stať vyšla ve sborníku o historii lenešické školy.

■ **S housličkami ke kravám**

Augustin Schránil se narodil 15. ledna 1878 v početné a chudé rodině vesnického malorolníka Václava Schránila v chalupě č. p. 20 v Lenešicích. Při křtu dostal jméno Augustin podle jména kmotra. První hudbu začal vnímat jako dítě v místním kostele při církevních bohoslužbách, kde obdivoval hru na varhany učitele Antonína Doležala a houslová sóla učitele Vilibalda Květa. To mu byly teprve čtyři roky. Při nástupu do školních lavic oba jmenovaní učitelé rozpoznali hudební nadání malého Gusty a upozornili rodiče. V té době oba učitelé vyučovali hře na housle několik lenešických žáků, což jim malý Gustík záviděl. Dlouho musel prosit rodiče, než mu opatřili starší housle, neboť to bylo na úkor druhých sourozenců, kteří nedostali nějakou část oblečení. Gustík se odměnil nezměrnou pílí ve školních předmětech i ve hře na koupené housle. Hrál v každé volné chvíli a to i na pastvě, když pásal dvě kravičky. Ve hře na housle dělal rychlé pokroky, ze kterých měl sám radost a jeho přísní učitelé nešetřili pochvalou. Když jej otec poslal na pole, vzal si potajmu housličky a místo práce je na mezi proháněl. Po několika letech se zvyšovala jeho virtuozita natolik, že se vyrovnal učitelům a společně hrávali náročné skladby ve dvojhlasu.

■ **Z Lenešic až do Bosny**

V jinošských letech se chtěl stát učitelem a školním prospěchem na to měl. Dalším jeho snem byla pražská konzervatoř, ale ani na jedno otcova kapsa nestačila. Hudbu však neopustil. Stále pilně cvičil a jak mohl, hrál s muzikanty kapelníka Hory. Nemaje finančních prostředků na vyšší vzdělání, vstoupil v sedmnácti jako houslista dobrovolně do vojenské hudby slavných „pětatřicátníků“, 35. pěšího pluku v Plzni, aby se mohl hudbě věnovat. Že byl přijat, je potvrzením jeho kvalit, neboť zkoušky byly přísné. Tím se mu také dostalo prvního uznání a ocenění umění od kvalifikovaných profesionálních hudebníků, než byli jen lenešičtí učitelé. Tak se splnila jeho touha hrát v profesionálním orchestru. Pro svoji píli a vnímavost si po krátké době získal oblibu u představených, kteří mu ochotně předávali svoje znalosti. V takovém muzikantském prostředí se rychle naučil hrát na různé dechové nástroje a osvojil si teoretickou znalost skladby a kontrapunktu. Ve vojenské kapele stále nad ostatními vynikal a když se uvolnilo místo kapelníka v bosenském Gorazdu, byl tam převelen, aby kapelnictví praporní hudby převzal. Nevíme, kde jak dlouho sloužil, ale svojí vojenskou povinnost ukončil jako dirigent u vojenské hudby v Prachaticích. Během vojenské služby se zdokonalil v aranžování, sám si rozepisoval skladby pro různé hudební nástroje. Po odsloužení vojenské povinnosti jej nezlákaly ani nabídky vojenské správy na místo stálého vojenského dirigenta.

■ **Pro ochotníky, pro sokoly...**

Jako dvacetiletý vrací se z vojny v hodnosti poddůstojníka a přichází do Lenešic coby zkušený kapelník vojenských hudeb. Vzhledem k věku to byla úctyhodná kariéra. V kufříku si již přináší první skladby, prověřené vojenskou kapelou. Návrat do Lenešic oslavilo masopustu veselým průvodem maškar, do něhož pořídil papírové trumpety. To byl jen veselý úvod do dalšího života, do vážné práce kapelnické, vychovatelské a skladatelské. Lenešičtí muzikanti z bývalé „bandy“ kapelníka Hory dobře věděli o Gustově kapelnickém věhlasu i umění a tak již na podzim roku 1898 účinkují pod jeho vedením při tanečních hodinách v tehdy nově postaveném hostinci u Vlků. Potom přišly masopustní bály s karnevaly a tak velká popularita lenešických muzikantů, neboť mladý kapelník Gusta Schránil přísně dbal na pečlivou přípravu a nácvik každé skladby, než přišla na repertoár. Jeho dirigentské housle nezahálely a hrály prim. Ve své skladatelské činnosti pokračoval v ochotnickém spolku „Havlíček“, pro který skládal hudební doprovody pro jejich hry a nacvičoval hudební a zábavné večery. Sám byl vynikajícím divadelním ochotníkem a s oblibou hrával humorné role. V daleko větší míře se jeho hudební činnost uplatnila po ustavení místní sokolské tělocvičné jednoty v roce 1907, která po léta vyvíjela bohatou kulturní činnost. Sám Schránil pomýšlel na ženění a tak v roce 1904 zakoupil v Lenešicích domek č. p. 18. V listopadu 1905 se oženil a založil rodinu. Jeho píle se nezastavila. Byl zaměstnán v místním cukrovaru a všechen volný čas věnoval hudební teorii a místní kapele.

■ **Sedm set školáků**

V Lenešicích pak založil první hudební školu pro mládež. Tím položil základ k pozdějšímu věhlasu lenešické kapely. Učebnu si pořídil z menší hospodářské místnosti na dvoře svého domu č. p. 18. V učebně se scházelo patnáct i více žáků. Škola měla pět ročníků. Čtyři roky houslí a pátý společný s dechovými nástroji, jak se říkalo „do štrajchu“. Obden vyučoval od pěti do sedmi dvě skupiny houslí a od sedmi do osmi dechové nástroje. Jako základ výuky sloužila Malátova hudební škola. Na správný prstoklad Schránil bedlivě dohlížel a neomylně poznal, které „skřipky“ se provinily. Vždy poklepem smyčce o pult hru zastavil, chybu žákovi vytknul a nechal špatně zahrané takty opakovat. Jeho oblíbená výtka na zlobivé kluky byla, že jsou „taškáři“ a toto přízvisko mu mezi žáky zůstalo. S přibývajícími roky výuky vzrůstala zdatnost žáků a tak v posledním roce výuky se již hrály orchestrální skladby aranžované učitelem Schránilem pro hru v kolektivu s dechovými nástroji. Sám žáky doprovázel na harmonium. Ve dvacátých letech, kdy již byl známým hudebním skladatelem, sestavila a vydal tiskem na vlastní náklad cvičný sešit svých skladeb, podle kterého se ozývalo houslové vrzání po celých Lenešicích. Schránil provozoval svoji hudební školu výhradně jako milovník hudby, mimo zaměstnání. Snad nikdo nezaregistroval, kolik generací vyučil hře na smyčcové a dechové nástroje skoro zadarmo. Je známo, kolik žáci měsíčně platili za prvé republiky. Bylo to pouhých 7 Kč! Poplatek byl zřejmě jen na úhradu elektřiny a topení. Vyspělejší žáky příležitostně zapojoval do místních koncertních vystoupení jeho kapely, kde vedle dechových hudebních nástrojů hrálo alespoň deset žáčků na housle. Však taky stovky jeho žáků byly a jsou roztroušeny po celé republice, ve Švédsku a Americe! Od něj šli žáci rovnou na konzervatoř a tam vynikali. Sám odhadl počet svých žáků číslem přes sedm set! Z jeho vděčných žáků vzniklo postupem doby velké hudební těleso, směle a vítězně soutěžící s velkými městskými orchestry. Byla to zásluha jeho úsilí, aby výkon kapely byl v každém směru dokonalý a na veřejnost nevystoupil, než s dílem řádně nacvičeným.

■ **Zemřel mlád**

Už před první světovou válkou hrála jeho kapela pod hlavičkou hasičské župy lounské a její obliba byla známa po celém kraji. Od roku 1912 se věnoval soustavně skladatelské práci. Staral se i o rodinu se třemi dětmi. V roce 1914 byl povolán do války, kde byl v krátké době střelen do nohy, léčen ve Vídni a vrátil se domů. Měl hudebně nadaného syna, kterého nechal studovat na učitele podle vlastních tužeb z mládí. Po otci zdědil lásku k hudbě. Mimo různé hudební nástroje vynikal ve hře na violoncello. Mezi mladými v Lenešicích zorganizoval soubor hudebníků a zpěváků, se kterými nacvičil jednoaktovou operu Viléma Blodka „V studni“. Bohužel ještě mlád zemřel v 26 letech.

■ **Vacek, Poncar, Schránil**

Sám Schránil se často zúčastňoval skladatelských soutěží a vždy byl odměněn za velmi populární, skutečně lidové skladby. Na sokolských plesech vždy překvapil hudební směsí z divadelních her se zpěvy, které sokolové v uplynulém roce sehráli. Pamětníci nezapomenou na okupaci, kdy v lenešickém kostele nastudoval překrásnou Marhulovu vánoční mši s výbornými zpěváky a sólisty Martou Maškovou, Karlem Novákem, s dcerou Dražďakovou a s celým pěveckým sborem za doprovodu části jeho kapely. Byl platným orchestrálním a divadelním skladatelem. Z jeho operet uvádíme „Čert a Káča“, „Když si náš dědeček babičku bral“, „Divotvorné housle“ a „Flamendr“. Jeho skladatelská činnost vykazuje přes čtyři sta skladeb pro housle, zpěv, varhany a zvláště pro orchestr. Ve Svazu skladatelů, jehož byl členem, udržoval písemný styk s jeho předsedou, skladatelem Václavem Vačkářem. Z Vačkářových dopisů čteme plné ocenění práce Augustina Schránila na poznesení české lidové hudby. Líbivé melodie ocenila řada hudebníků a kapelníků, kteří hráli jeho skladby. Za Schránilovo celoživotní dílo a za všechno, co vykonal pro kulturní povznesení rodné obce, byl v roce 1947 jmenován čestným občanem Lenešic. Byl to jeden z předchůdců dnešní lidové muziky, kterou představovali Vacek, Poncar a další. Psal melodie, které s oblibou zapadaly do dvacátých a třicátých let.

■ **Poctivý český muzikant**

Plodný život Augustina Schránila skončil 17. února 1953, kdy v Lenešicích ve věku 75 let zemřel. Byl pochován do rodinného hrobu. Při pohřbu zastupoval Svaz hudebních skladatelů Dalibor Vačkář. Z lenešických ulic zmizela jeho štíhlá a vysoká postava. Mizejí i jeho žáci a pamětníci. Ještě dlouho po jeho smrti hrál jeho skladby v pražském rozhlase orchestr Viléma Karla, což svědčí o jejich instrumentálních kvalitách. Také lenešičtí hasiči ocenili záslužnou práci muzikanta, který v jejich barvách vyhrával plných padesát let lidem pro potěšení. Při oslavách stého výročí založení sboru dobrovolných hasičů 3. července 1976 odhalili Augustinu Schránilovi pamětní desku. Škoda, že se již nenašel nikdo, kdo by připomenul jeho sté narozeniny v roce 1978. Jemu plným právem patří přívlastek poctivý český muzikant, jak jej nazval závěrem svého dopisu 8. června 1943 hudební skladatel a předseda Svazu českých hudebních skladatelů Václav Vačkář.

Rozbitý kostel? Prosím, nabídka je široká

Když se na redakci Svobodného hlasu obrátil režisér Josef Císařovský s tím, zda máme na okrese nějaký rozbitý kostel nebo kapli, zeptala jsem se, jak moc má být rozbitý. Zda má mít pouze obvodové zdivo, jako svatý Štěpán v Chotěbudicích, nebo snad má mít pouze věž a obvodové zdivo místo lodi jako ve Zlovědicích? Má snad mít nebezpečné praskliny jako po bombardování? Nebo jenom poničenou střechu? Má být zazděný, zamřížovaný nebo volně přístupný? Má být ohromný nebo malý? Hlavou mi defilovaly rozbité kostely našeho okresu, výběr nevídaný...

„Je to pro příběh ze Sudet. Byl jsem požádán, abych film ozvláštnil exteriérovými dotáčkami. Jde o dílo katolického spisovatele Jaroslava Durycha, o novelu Boží duha. Více než šedesátiletý muž pátrá po své lásce. Nachází rozbitý kostel s nepohřbenou rakví. Najde si dům, který Němci opustili. Přichází k němu mladá německá žena, která se vrací domů - do míst, kde ji po válce surově znásilnili, kde jí zabili matku, tetu, kamarádku. Vedou spolu dialog. Svěřují se se svými osudy a na důkaz usmíření a odpuštění společně pohřbí rakev. Musí to být obraz zkázy, bezútěšnosti.“

„Tedy jsou zapotřebí německé kostely? Chcete přibenický? Nebo snad kapli ve Vescích? Nebo v Libyni - ta je taky v rozvalinách a má dokonce gotické základy. Nebo Siřem? Kostel Franze Kafky? Ten je obrovský... Mají tam snad být obnažené lidské kosti, jako v márnici u kostela v Radíčevsi? Nebo dojemné tablo německých padlých, co je v kapličce v Železné? Mají být rozvaliny právě opravovány jako v Nečemicích?“

Objížděli jsme spolu ty rozpadlé kostely. Nejdřív jsme byli v Sinutci. Tam je krásná zničená kaple. Pamětnice bohatých sedláků. Vždyť v kapli bylo hned šest výklenků pro sochy, dvě u vchodu na velké sochy a uvnitř na světových stranách čtyři, na sochy malé. A střecha pryč a kus lodi pryč. Kaple je vzorně očištěna od náletových dřevin, takže její bezútěšný rozklad ještě více vynikne. V Řisutech jsou zazděné vchody, ale dostali jsme se tam skrz sakristii. Potom jsme byli v Lahovicích ve svatém Jakubu. V interiéru je však lešení a to se nehodilo. Josef Císařovský však ocenil, že jde o nejkrásněji položený kostelík s výhledem na polovinu Českého středohoří. A velmi želel studánek, které kdysi zásobovaly libčeveský pivovar. A nakonec jsme byli ve Zlovědicích. Tam mají kostel dekapitovaný. Věž má, ale loď už pozbyla střechy. A kostel je z čediče a z červeného pískovce, takže fascinoval tím, jak je červený a černý. Ovšem největší radost měl režisér, když zhlédl zbědovaný kostel v Žaboklikách s vytlučenými zbytky vitrážových oken, se starou farou. A podlaha kostela rozkopaná, jak tady kdosi hledal zlato. Vůkol bezútěšný hřbitov s rozbitými německými anděly, poblíž roztříštěná pumpa, vše zarostlé bodláčím. A tehdy pan Císařovský začal nadšeně jásat: „To je ono, přesně tady se to mohlo udát.“ Film Boží duha by mohl být uveden v České televizi v polovině příštího roku.

Květa Tošnerová

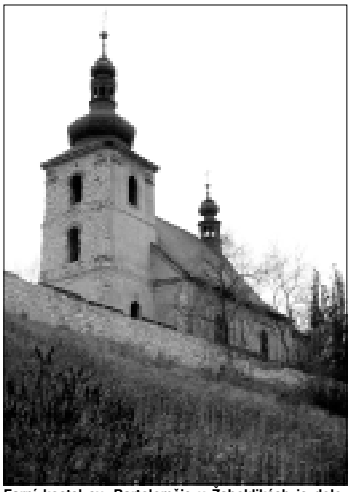

Farní kostel sv. Bartoloměje v Žaboklikách je doložen už ve 14. století. I s areálem je památkově chráněn a patří k nejohroženějším na okrese. Staticky narušené zdivo se trhá, peníze na záchranu stále nepřicházejí.

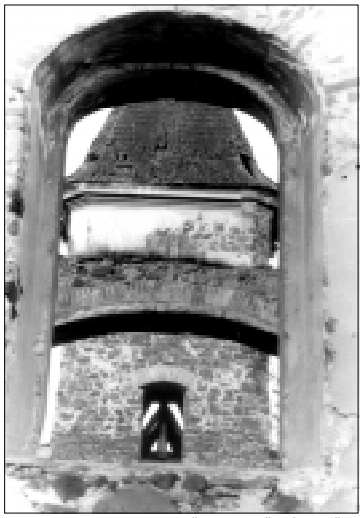

Kostel sv. Michaela archanděla ve Zlovědicích je červený a černý. Zkáza objektu umožňuje fotografům neobvyklé záběry.

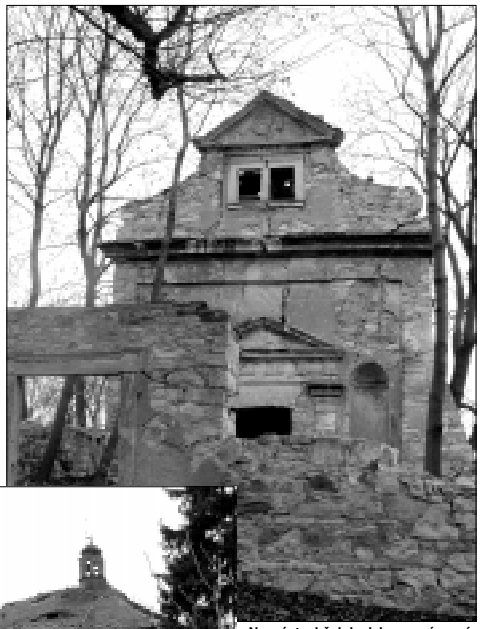

Na výstavbě kdysi honosné a výpravné kaple v Sinutci se zřejmě finančně podileli tamní bohatí sedláci.

FOTO VÁCLAV ŠIMÁNEK

Kostel sv. Bernarda v Řisutech je dnes již jen politováníhodnou ruinou se zabezpečenými vchody.

Jak se na lounském Podlesí dolovalo uhlí

■ Vzpomínka na doby, kdy svůj důl měli šlechtici i statkáři

V období kolem roku 1870 bylo na pomezí Lounska a Rakovnicka otevřeno 110 šachet, které patřily 47 majitelům. Podle registrace Slánského báňského hejtmanství v roce 1920 měla mladá Československá republika ještě v uhelné pánvi kounovské kolem padesáti těžebních společností nebo jednotlivých těžařů. V říjnu roku 1935 zaměstnávaly ještě doly v Mutějovicích, Hředlích, Kounově a Lhotě pod Džbánem na 1.200 horníků.

■ **Jen ne do hloubky**

Od roku 1850 probíhala na Podlesí doslova uhelná horečka. Uhlí se těžilo, kde se dalo. Nejúspěšnější byla těžba v předpolí západního Džbánu, kde byla objevena Kounovská kamenouhelná sloj, nejhořejší česká kamenouhelná sloj; v Kněževsi na ni narazili při hloubení studní. Ve východní části Džbánu byla známá pod starším geologickým názvem jako visuté pásmo flecí uhelných a táhne se od Velvar k Podlešinu, Zvoleněvsi, k Jemníkám a dále přes Studněves, Tuřany, Jedomělice až do lesů ke Mšeci, přes Pozdeň, Srbeč, Milý, Bdín a Přerubenice na Kroučovu a dál na západ do Hředel, Mutějovic, Kounova a Krušovic. Sloj dosahovala místy mocnosti až 1,4 metru, ve východní části až 0,9 metru a v západní části až 0,8 metru. Kounovská sloj se rozprostírala v dlouhém pásu, dlouhém asi 50 kilometrů a 2,5 kilometrů širokém. Výchozy kounovské sloje byly po celé délce poznamenány nesčetnými dobývacími pracemi malopodnikatelů v období konjunktury odbytu uhlí. Na základě neblahých zkušeností a zpráv nebyla kounovská sloj dobývána do větších hloubek pro silné přítoky důlních spodních vod a zvýšených tlaků.

■ **Šachta byla na návsi**

Otevíraly se a zavíraly selské doly, kterým konkuroval kapitál šlechty, velkostatkářů, obchodníků a těžařských společností. Dobývání uhlí tu měnilo šlechtické feudály v kapitalistické těžaře a dokonce se tu objevil i cizí zahraniční kapitál. Uhlí tu těžil hrabě Hugo Nostic z Rheineka, hrabě Jan Kleisberg, kníže Karel Egon II. Fürstenberg, kníže Adolf Josef Schwarzenberg i hrabě Černín a celá řada těžařských uhelných společností, například Rakovnické kamenouhelné doly nebo Uhelná průmyslová společnost či Metropolitní kapitula sv. Víta v Praze. Zkrátka kutalo se na všechny strany křížem krážem. Ze Džbánska přešlo později kutání do dolíků na Podlesí, kde převládala malodůlní činnost. V Kroučově byl otevřen nejstarší malodůl v roce 1830 přímo na návsi před domem č. 5 (u Klátilů). Důl se nazýval Barbora a dolování provádělo těžební společnost, která vyplácela majiteli pozemku ročně 40 zlatých. Větší těžbu tu zahájil kníže a velkostatkář Adolf Josef Schwarzenberg na dole Adolf Josef I. a II. Zde sídlila také Správa dolů s úřednictvím pro celé okolí. V Pochvalově to byl důl Jiřina, který těžil ještě pod správou Kladenských dolů asi do roku 1960. Tento důl značně poničili vlasovci 28. dubna 1945.

■ **Uhelná horečka na Podlesí**

V pozdeňském údolí byly otevřeny soukromé malodoly ve Bdině - důl Josef, Anna a Antonie (majitelka paní Liscová ze Srbče). V Milém to byl důl Marie (vlastnil jej pan Borgus z Prahy), v Přerubenicích důl Václav, Humbolda Herkules (majitelé zaměstnávali až dvacet horníků). V Dučicích byl rovněž otevřen malodůl Schwarzenberg, který však byl brzy uzavřen po dolu Adolf Josef I. a II. Daleko více se objevovaly malodoly směrem ke Slanému například v Tuřanech, Jedomělicích, Pozdni a Hřešicích, kde se rovněž kutalo jen krátkou dobu do roku 1950. V lesnaté krajině Džbánu se ještě dnes setkáváme s mnoha většími či malými kopečky vytěžené jaloviny, mnohde již porostlými stromy a keři. Mnohý kopeček by mohl vyprávět celé historie o zápasech, které se odehrály, dříve, než důl byl opuštěn a těžní jáma zabedněna. Jsou to němi svědci a pomníčky po uhelné horečce na Podlesí v 18. a 19. století.

Josef Houda